

УДК 332.146.2:336

Н. П. Новак,

д. е. н., д. ю. н., начальник, Новотроїцька державна податкова інспекція Головного управління ДПС у Херсонській області, Автономній республіці Крим та м. Севастополі
ORCID ID: 0000-0002-9929-1391

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.3.3

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

N. Novak,

Doctor of Economic Sciences, Doctor of Law, Head, Novotroitsk State Tax Inspectorate of the Main Department of the State Tax Service in the Kherson Region, the Autonomous Republic of Crimea and the Sevastopol

MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE ON THE BASIS OF TAX ADMINISTRATION

Визначено, що в результаті децентралізації влади та адміністративно-територіальної реформи на селі територіальні громади отримали як більше прав та свобод, так і обов'язків. Останні пов'язані з забезпеченням наповнення загальних місцевих бюджетів або фондів та раціонального здійснення видатків на утримання закладів освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства та інших об'єктів інфраструктури; забезпечення сприятливих умов для розвитку бізнесу, соціальної справедливості та стабільності у суспільстві. Встановлено, що податкові надходження забезпечують майже 40,0% загального бюджету ОТГ. Тому вони є дійсно важливими інструментами забезпечення їх фінансово-економічної безпеки та соціально-економічного розвитку. Податкове адміністрування з метою управління ними доцільно здійснювати за напрямками: уточнення нормативної грошової оцінки земель; встановлення відповідності цільового призначення сільськогосподарських угідь та фактичного їх використання; унеможливлення стягнення заниженої плати за землю через здійснення нецільового використання пасовищ та інших угідь або земель; виявлення платників податків — боржників, робота з ними та сприяння господарюванню на землі більш продуктивним господарникам; своєчасне прийняття та затвердження рішень на рівні місцевих громад щодо ставок місцевих податків та порядку їх стягнення; оновлення в розрізі всіх населених пунктів об'єднаної територіальної громади нормативної грошової оцінки земель відповідно до чинного законодавства. Таким чином, податкове адміністрування має значні резерви для збільшення дохідної частини загального бюджету або фонду ОТГ.

It is determined that as a result of decentralization of power and administrative-territorial reform in rural areas, territorial communities have gained more rights and freedoms, as well as responsibilities. The latter are related to ensuring the filling of general local budgets or funds and the rational implementation of expenditures for the maintenance of educational, health, cultural, housing and communal services and other infrastructure; providing favorable conditions for business development, social justice and stability in society. It should be noted that with the adoption of the new Tax Code of Ukraine, the country's tax system has acquired new features and characteristics. In addition, a number of factors lead to changes in the structure and types of taxes, tax rates, namely: the declaration of support for small business by the state; a course to increase the level of monetary targeted provision of social protection; dynamics of sources of tax revenues, etc. Therefore, it is important to identify the role and establishment of certain taxes in ensuring the financial and economic security of territorial communities; substantiation and assessment and diagnosis of tax administration as tools for regulating and managing their development and improvement in the interests of every rural resident and in the future.

It has been established that taxes and tax administration play a significant role in ensuring the financial and economic security of united territorial communities and their socio-economic development as tools for their management. Practical experience shows that they provide almost 40,0% of the revenue of the general fund or the OTG budget. The main areas of tax administration that can attract additional reserves and sources of increasing revenues to the community budget are the following: clarification of the normative monetary valuation of land to adjust the payment for land; justification

of fair rents; establishing compliance and preventing violations of the intended use of agricultural land; identification of tax debtors, compliance with tax discipline and promotion of productive management and payment of taxes; timely decision-making on local tax rates in terms of OTG competence and cooperation with territorial divisions of the State Tax Service; updating the normative monetary valuation of land in accordance with the rules of the State Geocadastre in terms of settlements located in the community. Thus, tax administration allows to increase revenues to the general budget, and therefore to provide expenditures on subsidies and activities as a guarantee of financial and economic security, socio-economic development of OTG in the future.

Ключові слова: податкове адміністрування, податки, інструменти, загальний фонд, фінансово-економічна безпека, об'єднані територіальні громади, децентралізація влади, плата за землю, податок на майно, нормативна грошова оцінка, управління.

Key words: tax administration, taxes, instruments, general fund, financial and economic security, united territorial communities, decentralization of power, land fee, property tax, normative monetary valuation, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Адміністративно-територіальна реформа в Україні, здійснювана в останні роки, ознаменувалася вагомим науковим та практичним результатом — створенням об'єднаних територіальних громад (ОТГ) замість колишніх сільських і селищних, а також районних рад у залежності від кількості та щільності населення, яке тут проживає. Також це зміна адміністративно-територіальних меж, центрів, соціально-та виробничо-інфраструктурного забезпечення. Необхідно вказати на своєчасність та значимість здійсненого реформування. Адже в останні десятиріччя через постійне та значне скорочення природного та механічного приросту кількість сільського населення стрімко скорочується. Проте нормативи щодо розміщення закладів освіти, охорони здоров'я, громадського харчування, культурно-мистецьких закладів, а також бюджетних коштів на їх утримання, а також на адміністрування сільських територій, залишалися не змінними. Тому реформа, по-перше, дозволила оптимізувати вказані процеси. По-друге, сільські громади отримали не тільки більш значну автономію та демократизацію управління, а також можливості заробляти й витратити кошти, тобто формувати свої бюджети у відповідності до своїх потреб. Останні ними розуміються краще, ніж з єдиного центру.

Одним із вагомих інструментів та джерел наповнення бюджетів є місцеві податки та їх адміністрування. Вони дозволяють забезпечити не тільки наповнення місцевих бюджетів, але й здійснювати регулювання господарської діяльності, уникнення правопорушень адміністративними методами. Однак разом з розширен-

ням прав об'єднані територіальні громади отримали й нові обов'язки. Мова йде про необхідність забезпечення фінансування всіх об'єктів інфраструктури, які функціонують на їх територіях. Як правило, це не прибуткові та дотаційні заклади й організації. Також це дотримання правопорядку і законності у діяльності суб'єктів господарювання; боротьба з корупцією, тіньовою економікою, забезпечення соціальної справедливості та соціальної стабільності. По-суті, перераховані чинники є складниками фінансово- та соціально-економічної безпеки сільських громад. У її збереженні та зміцненні податки та їх адміністрування можуть відігравати і відіграють, поряд з іншими інструментами управління та регулювання, важливу роль. Вказане свідчить про актуальність, своєчасність, теоретичну та практичну значимість обраної теми статті.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Необхідно зазначити, що різні аспекти функціонування сільських територій, як от моделі їх розвитку; земельні, трудові та інші ресурси; галузі й види діяльності, підприємства й інфраструктура, сільський зелений туризм знайшли відображення у працях провідних вітчизняних науковців-економістів. Названі проблеми, а також питання реформування їх адміністративно-територіального устрою, розвитку сільських громад, його управління та регулювання відображені у працях Єрмакова О.Ю., Ігнатенка М.М., Мармуль Л.О., Романюк І.А., Ярового В.Ф. Публікаціями з реалізації положень, здійснення та підвищення фінансово- й соціально-економічної та продовольчої безпе-

ки на національному й регіональному рівнях відомі Антошкін В.К., Гріненко А.Ю., Пилипенко К.А. Так само фахівці з обліку, фінансів та оподаткування здійснювали й здійснюють вагомі дослідження податків та їх адміністрування, податкової системи та управління нею. Проте управління фінансово-економічною безпекою об'єднаних територіальних громад і, відповідно, сільських територій інструментами податкового адміністрування вимагають поглиблених досліджень.

Слід зазначити, що з прийняттям нового Податкового кодексу (ПК) України від 02.12.2010 р. податкова система країни набула нових рис та властивостей. Крім того, до змін у структурі та видах податків, податкових ставок призводить ціла низка чинників, а саме: декларування підтримки малого бізнесу державою; курс на підвищення рівня грошового адресного забезпечення соціального захисту населення; динаміка джерел податкових надходжень та ін. Тому важливе значення має та є актуальним виявлення ролі та встановлення тих або інших податків у забезпеченні фінансово-економічної безпеки територіальних громад; обґрунтування та оцінка й діагностика адміністрування податків як інструментів регулювання та управління їх розвитку й удосконалення в інтересах кожного сільського жителя і на перспективу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування податково-адміністрування як важливого інструменту управління та регулювання фінансово-економічної безпеки та розвитку об'єднаних територіальних громад та визначення пріоритетних напрямів його застосування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Податки й податкове адміністрування у наукових публікаціях висвітлюються, переважно, у контексті підприємницької діяльності. Проте з огляду на їх важливі функції (фіскальна, регулююча, розподільна) вони представляють великий теоретичний та практичний інтерес в якості інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки та розвитку об'єднаних територіальних громад, особливо в умовах децентралізації влади та зростання керівних повноважень органів місцевого самоврядування [2, с. 225]. Отримавши широкі повноваження та права, сільські територіальні громади, зокрема, отримали й більшу відповідальність та зобов'язання щодо формування місцевих бюд-

жетів, забезпечення розвитку, у т.ч. й соціальної та виробничої інфраструктури, утвердження соціальної справедливості та соціальної стабільності на селі.

У такому розумінні саме наповнення та використання місцевих бюджетів є запорукою виконання названих завдань, а також забезпечення фінансово-економічної безпеки цих нових адміністративно-територіальних утворень. Особливої ваги у цьому відношенні набувають місцеві бюджети. Їх наповнення спирається на місцеві податки і збори. Наразі до місцевих податків і зборів належать: податок на майно, який включає плату за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок; єдиний податок, який сплачується суб'єктами господарювання за спрощеною системою та визначається як основний підприємницький податок [3, с. 208]. Також до місцевих податків належать туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів. Встановлення інших податків, платежів і зборів, не передбачених Податковим кодексом, забороняється.

Відповідно до положень та регламенту ПК України ради об'єднаних територіальних громад приймають положення про місцеві податки і збори, які встановлюються та справляються на їх території. Їх рішення мають містити такі важливі визначення, як об'єкт оподаткування; платник податків і зборів; розмір податкової ставки; податковий період. При цьому органи місцевого самоврядування позбавлені надавати фізичним і юридичним особам будь-які індивідуальні пільги, що призводять до ухилення від податків та зменшення податкової бази на території їх життєдіяльності. Податкові пільги загального характеру регламентуються чинним законодавством та рішеннями органів центральної виконавчої влади. Наприклад, це податкові канікули для малого бізнесу через пандемію коронавірусу. З іншої сторони, забороняється і встановлення місцевих податків і зборів, які не передбачені Податковим кодексом країни.

Отже, адміністрування місцевих податків має важливе значення для розвитку об'єднаних територіальних громад, в управлінні ним та фінансово-економічною безпекою [4, с. 17]. Безумовно, основним виробничо-економічним ресурсом їх функціонування є земельні ресурси та сільськогосподарські угіддя. Тому доцільно здійснити оцінку та діагностику цього напрямку (сегменту) фінансово-економічної безпеки й податкового адміністрування на прикладі діючої ОТГ, у цьому разі Новотроїцької

Таблиця 1. Фінансово- та соціально-економічні показники функціонування Новотроїцької об'єднаної територіальної громади Херсонської області, 2020 р.

		Середній показник по області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця, грн	828,2	858,0	1145,13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця, грн	21151	1747,98	1750,82
Капітальні видатки на 1-го мешканця, грн	19,6	95,61	74,89
Рівень дотаційних бюджетів, %	13,8	19,91	15,57
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду, %	36,5	34,21	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду, %	83,3	86,9	82,54
Видатки на загальну середню освіту на 1 учня, грн	13264,4	9265,0	9364,05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду, %	36,0	37,28	36,55

Херсонської області як однієї з типових адміністративно-територіальних одиниць Південного регіону країни.

Новотроїцька ОТГ була утворена у 2020 р. на базі 44 населених пунктів на території площею 2296,3 км² та з кількістю населення 34324 осіб при щільності 15 осіб на 1 км². За площею це одна з найбільш сільських ОТГ у країні, але за щільністю населення є досить малою. Враховуючи, що в центрі громади — смт Новотроїцьке — проживає понад 10 тис. жителів, вона зменшується до 10 осіб на 1 км², а в середньому на один населений пункт припадає 560 осіб. Крім центру громади, до великих сільських населених пунктів можна віднести смт Сивашське з населенням понад 4,7 тис. осіб та с. Чкалове (2,7 тис. осіб). Загалом у названих 3 населених пунктах проживає 50,0% населення громади. Це свідчить не тільки про малу густоту населення, але й про значну нерівномірність його розміщення. Така система розселення склалася історично. Вона сприяє, переважно, на зайнятості громадян переважно сільським господарством. У смт Новотроїцьке були розміщені досить значні та відомі харчові підприємства (маслосирзавод, м'ясокомбінат, харчосмакова фабрика та ін.). Проте через прорахунки в приватизації, втрату налагоджених виробничо-економічних зв'язків і повільне формування нових, відсутність зацікавлених інвесторів та припинення державних дотацій вони припинили своє існування.

Територія ОТГ відома своїм близьким розміщенням до Азовського моря та озера Сиваш або Гнилого моря, наявністю лікувальних тер-

мальних джерел, але її населені пункти програють у конкуренції щодо розвитку туризму селам, розміщених поблизу м. Генічеськ та на косі Арабатська Стрілка, які є безпосередньо центрами туристичних дестинацій. Тому, крім аграрного виробництва, сільські жителі є зайнятими в закладах соціальної та виробничої інфраструктури — в медичних та освітніх, мистецько-культурних, фінансових закладах, підприємствах сфери зв'язку, транспорту, меліорації, енергетики, житлово-комунального господарства, управління. Виявлені чинники необхідно враховувати в управлінні та плануванні розвитку цієї території й фінансово-економічної безпеки. Зокрема, йдеться про відновлення підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, альтернативних видів діяльності тощо. Так, активізації сільського зеленого туризму, туристичного бізнесу загалом сприяло б використання локацій розміщених тут або в безпосередній близькості всевітньовідомого національного біосферного заповідника "Асканія Нова" ім. Ф. Фальц-Фейна, природного заказника "Асканія Нова" та "Асканійський", а також національного природного парку "Азово-Сивашський". Це сприяло б зростанню зайнятості місцевих жителів, їх добробуту, забезпеченню соціальної стабільності та фінансово-економічної безпеки.

Про фінансово-економічну безпеку та соціально-економічний розвиток Новотроїцької сільської територіальної громади свідчать дані її зведеного бюджету та інші кількісні показники (табл. 1).

Як показує аналіз даних таблиці, доходи загального фонду ОТГ у розрахунку на одного мешканця були дещо меншими, ніж в середньому у Херсонській області і помітно меншими, ніж у країні. Відповідно, вони склали 96,5 і 72,3% від останніх. Натомість, видатки були значно більшими середньо-обласних — на 21,0% та в середньому у державі на 20,0%. Видатки перевищували доходи на одну особу в середньому, у 2,6 разів. Це можна пояснити підвищеною часткою витрат на загальну середню освіту і дещо підвищеною на утримання управлінського апарату. Однак капітальні видатки оцінювалися вже як значно менші — у 4,9 разів — від середньо-обласних і в 3,8 разів від середньо-державних. Це сприймається як негативна тенденція, адже вона свідчить про відсутність будівництва або оновлення основи для подальшого розвитку та відтворення.

При цьому рівень дотаційності бюджету залишався порівняно невеликим — на рівні 13,8%. Частка витрат на утримання апарату

управління у зведеному бюджеті дорівнювала 36,5%, що на 6,0 відсоткових пунктів більше, ніж у середньому по ОТГ країни. Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду практично рівнялася обласним та державним значенням. Серед інших важливих видатків видатки на загальну середню освіту в розрахунку на одного учня значно перевищували обласні та державні показники — відповідно, на 43,2% та на 41,6%. Очевидно, таке зростання пов'язане з специфікою системи розселення, яку було виявлено та підвищеною часткою у зв'язку з цим на шкільні автобуси, їх експлуатацією, витратою пального тощо. Наразі частка місцевих податків і зборів була порівнювана з обласною і державною та досить значною — обсягом 36,0%.

Таким чином, всебічний аналіз доходів та видатків зведеного фонду або бюджету Новотроїцької ОТГ дозволяє рекомендувати для його оптимізації, насамперед, необхідність пошуку та виявлення прихованих джерел та резервів надходжень, у т.ч. податковими інструментами. Одним з таких джерел стало виявлення порушень щодо цільового використання земель. Вони призводять до мінімізації податкових зобов'язань через заниження нормативної грошової оцінки (НГО) земель або сільськогосподарських угідь і, як наслідок, застосування меншої ставки податку.

Так, використання пасовищ для вирощування сільськогосподарських культур є порушенням земельного законодавства та занижує нормативну грошову оцінку земель як базу оподаткування для обчислення податкових зобов'язань по єдиному податку четвертої групи, платі за землю, на податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Нормативна грошова оцінка зменшується при цьому у 6,0 разів. Виявлені порушення стосуються принаймні 3-х суб'єктів аграрного господарювання, де НГО виявилася заниженою на 45, 108 та 73 га пасовищ або 226 га сукупною площею. У масштабах ОТГ це є досить значною часткою.

Наступним напрямом податкового адміністрування у процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки та соціально-економічного розвитку сільських ОТГ може бути перегляд умов договорів оренди, по яких тривалий час не переглядались ставки та розмір нормативної грошової оцінки. Згідно з Законом України "Про оцінку земель" [14] НГО повинна оновлюватись не рідше, ніж один раз у 5—7 років по землях населених пунктів та 7—10 років — по землях несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.

У відповідності до цього необхідно переглянути договори оренди сільськогосподарського призначення у зв'язку із проведенням всеукраїнської НГО земель. Зокрема, йдеться про збільшення ставки орендної плати, яка по значній частині платників становить 3,0—4,0%. В умовах Новотроїцької об'єднаної територіальної громади перегляд договорів та збільшення ставки орендної плати необхідно здійснити по 28 суб'єктах аграрного господарювання. Здійснення цього заходу податкового адміністрування дозволить додатково залучити у загальний бюджет громади 2348,7 тис. грн. При цьому по окремих аграрних підприємствах амплітуда резервних нарахувань дуже суттєво відрізняється і дорівнює від 5,0 тис. до 251,2 тис. грн.

З метою прискорення цієї діяльності доцільно провести інвентаризацію діючих договорів оренди щодо актуальності їх суттєвих умов (розміру НГО, ставки орендної плати, терміну дії), змісту договорів та своєчасного вжиття заходів по поновленню. Необхідно звернути увагу сільських та селищних рад, які входять до складу ОТГ, на питання проведення обов'язкової державної реєстрації новоукладених договорів, додаткових угод про внесення до них змін або розірвання. По незареєстрованих угодах щодо змін до договорів, укладених раніше, органи Державної податкової служби (ДПС) не мають підстав донараховувати та стягувати орендну плату.

Також до компетенцій податкового адміністрування належить вирішення питань припинення прав користування земельними ділянками по систематичних боржниках та надання ділянок платоспроможним суб'єктам господарювання. Таких боржників у Новотроїцькій ОТГ виявлено три з боргами від 35,2 до 475,4 тис. грн та з загальною сумою боргів 576,0 тис. грн. Отже, саме на більш ніж півмільйона грн можна буде поповнити загальний бюджет ОТГ у разі дисциплінованих платників.

Наразі відведення нових земельних ділянок або продовження дії договорів оренди необхідно здійснювати лише сумлінним орендарям. Для цього необхідно вимагати від орендарів довідку ДПС про відсутність заборгованості до бюджету. Крім того, при укладанні нових договорів на значні площі важливо також перевіряти податкову історію претендента на оренду.

Згідно з положеннями п. 288.1 ст. 288 Податкового кодексу (ПК) України, органи місцевого самоврядування, які укладають договори оренди, повинні до 01 лютого подавати Голов-

ному Управлінню ДПС переліки орендарів, з якими укладено договори оренди на поточний рік. Також треба інформувати про укладення нових, внесення змін до існуючих договорів та їх розірвання до 1 числа місяця, що настає за місяцем, у якому відбулися зазначені зміни. Новотроїцькою ОТГ такі переліки не надано. Це ускладнює здійснення податкового адміністрування як інструменту управління та забезпечення її фінансово-економічної безпеки та соціально-економічного розвитку.

Також важливе значення для збільшення бюджетних надходжень до загального бюджету ОТГ має оновлення оцінки земель як основного засобу виробництва на селі. Тому необхідно всіляко прискорити процеси оновлення оцінки земель у населених пунктах. За даними офіційного сайту Держгеокадастру України, у Херсонській області потребує оновлення оцінка по 65,6% населених пунктів. По Новотроїцькій ОТГ їх кількість становить 42 населені пункти або 95,5.

Отже, використання податкового адміністрування може значно підвищити обсяги надходжень у загальний бюджет територіальної громади, тим самим покращити стан її фінансово-економічної безпеки та ресурси для соціально-економічного розвитку. При цьому адміністрування потребують й податкові ставки та податки на майно.

Відомо, що основою справляння місцевих податків є прийняття місцевими радами рішень про встановлення цих податків, визначення ставок та пільг. Рішенням Новотроїцької ОТГ від 07.06.2021 року № 534 встановлено ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, на 2022 рік. Проте у вказаному рішенні не визначено ставок податку для будівель промисловості та сільськогосподарського призначення, тоді як з 23.05.2020 р. у пп. 266.2.2 ПК України суттєво обмежено перелік нерухомого майна промисловості та сільськогосподарського призначення, які не є об'єктом оподаткування.

ВИСНОВКИ

Встановлено, що податки та податкове адміністрування відіграють значну роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки об'єднаних територіальних громад та їх соціально-економічного розвитку як інструменти управління ними. Як показує практичний досвід, вони забезпечують майже 40,0% дохідної частини загального фонду або бюджету ОТГ. Основними напрямками податкового адміністрування, які можуть залучити додаткові резерви та дже-

рела збільшення надходжень у бюджет громади, визначені наступні: уточнення нормативної грошової оцінки землі для коригування плати за землю; обґрунтування справедливих орендних платежів; встановлення відповідності та запобігання порушень щодо цільового використання сільськогосподарських угідь; виявлення податкових боржників, дотримання податкової дисципліни та сприяння продуктивному господарюванню і сплаті податків; своєчасне прийняття рішень щодо ставок місцевих податків у частині компетенції ОТГ та співпраця з територіальними підрозділами ДПС; оновлення нормативної грошової оцінки земель згідно з правилами Держгеокадастру у розрізі населених пунктів, розміщених на території громади.

Таким чином, податкове адміністрування дозволяє збільшити надходження до загального бюджету, отже, й забезпечити видатки на дотаційні заклади та види діяльності як запоруку фінансово-економічної безпеки, соціально-економічний розвиток ОТГ на перспективу.

Література:

1. Податковий кодекс України. № 1660-IX від 15.07.2021, ВВР, 2021, № 45, ст. 364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації. Фінансовий простір. 2015. № 1. С. 221—229.
3. Мармуль Л.О., Романюк І.А. Фінансове забезпечення та податкові аспекти розвитку туристичної діяльності в Україні. Економічний вісник університету. Вип. 42. 2019. С. 204—210.
4. Коломієць Т.В., Патицька Х.О. Податкова спроможність як показник рівня фінансової автономії територіальної громади. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду: зб. наук. пр. НАН України. ДУ "Інт регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ". Львів. 2015. Вип. 4 (114). С. 15—18.
5. Сторонянська І.З., Патицька Х.О. Проблеми та напрями оптимізації процесу формування ОТГ: за результатами першого етапу адміністративно-фінансової децентралізації. Регіональна економіка. 2017. № 4. С. 65—78.
6. Патицька Х.О. Нарощення податкового потенціалу об'єднаних територіальних громад в контексті забезпечення їх фінансової спроможності. Причорноморські економічні студії. 2017. № 21. С. 42—46.
7. Ігнатенко М.М., Сарапіна О.А. Вплив автоматизації обліку та фінансової звітності на

безпеку підприємств. Економічний вісник університету. 2018. Вип. 38. С. 47—53.

8. Сембер С.В., Чубарь О.Г., Машіко К.С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади. Регіональна економіка. 2015. № 3. С. 81—90.

9. Романюк І.А. Вплив податків на розвиток підприємств туристичної галузі в Україні. Управління розвитком соціально-економічних систем: матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., 11—12 квітня 2019 р. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 154—156.

10. Поліщук В.Г., Вахновська Н.А., Іванова І.О. Концептуальна модель фінансової спроможності регіонів держави. Економічний форум: наук. журн. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2016. № 3. С. 131—137.

11. Борщ Г.А., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М., Дехтяренко Ю.Ф. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. Київ: Рада Європи, 2017. 107 с.

12. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О. Облік, оцінка й діагностика фінансово-економічних результатів діяльності у стратегічному менеджменті підприємств і організацій. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 6 (11). URL: <http://www.easterneuropebm.in.ua/11-2017-ukr>

13. Грінченко А.Ю. Формування ринку землі: теорія і практика усунення загроз на шляху європейської трансформації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 19. Ч. 1. Ужгород, 2018. С. 97—101.

14. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 12 January 2022)

2. Prots', N.V. (2015), "Formation of tax revenues of local budgets in the context of budget decentralization", *Finansovyyu prostir*, vol. 1, pp. 221—229.

3. Marmul', L.O. and Romaniuk, I.A. (2019), "Financial support and tax aspects of tourism development in Ukraine", *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, vol. 42, pp. 204—210.

4. Kolomiyets', T.V. and Patyts'ka, Kh.O. (2015), "Tax capacity as an indicator of the level of financial autonomy of the territorial com-

munity", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu*, vol. 4 (114), pp. 15—18.

5. Storonyans'ka, I.Z. and Patyts'ka, Kh.O. (2017), "Problems and directions of optimization of the process of OTG formation: according to the results of the first stage of administrative and financial decentralization", *Rehional'na ekonomika*, vol. 4, pp. 65—78.

6. Patyts'ka, Kh.O. (2017), "Increasing the tax capacity of united territorial communities in the context of ensuring their financial capacity", *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, vol. 21, pp. 42—46.

7. Ihnatenko, M.M. and Sarapina, O.A. (2018), "The impact of accounting automation and financial reporting on business security", *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, vol. 38, pp. 47—53.

8. Sember, S.V. Chubar', O.H. and Mashiko, K.S. (2015), "Theoretical approaches to determining the essence of financial capacity and financial resources of the territorial community", *Rehional'na ekonomika*, vol. 3, pp. 81—90.

9. Romaniuk, I.A. (2019), "The impact of taxes on the development of tourism enterprises in Ukraine". *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya. Upravlinnya rozvytkom sotsial'no-ekonomichnykh system [International scientific-practical conference. Management of development of social and economic systems]*, Kharkiv, Ukraine, pp. 154—156.

10. Polishchuk, V.H. Vakhnov'ska, N.A. and Ivanova, I.O. (2016), "Conceptual model of financial capacity of the regions of the state", *Ekonomichnyy forum*, vol. 3, pp. 131—137.

11. Borshch, H.A. Vakulenko, V.M. Hrynychuk, N.M. and Dekhtyarenko, Yu.F. (2017), *Resursne zabezpechennya ob'yednanoyi terytorial'noyi hromady ta yiyi marketynh [Resource provision of the united territorial community and its marketing]*, Rada Yevropy, Kyiv, Ukraine.

12. Ihnatenko, M.M. and Marmul', L.O. (2017), "Accounting, evaluation and diagnosis of financial and economic results of activities in the strategic management of enterprises and organizations", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 6 (11), available at: <http://www.easterneuropebm.in.ua/11-2017-ukr> (Accessed 12 January 2022).

13. Hrinenko, A.Yu. (2018), "Land market formation: theory and practice of eliminating threats to European transformation", *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 19, no. 1, pp. 97—101.

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), *The Law of Ukraine "On land valuation"*, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1378-15> (Accessed 12 January 2022).

Стаття надійшла до редакції 20.01.2022 р.